

JEAN-PAUL SARTRE

Varlık ve Hiçlik

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Sartre'ın 1943 tarihli büyük eseri dört ana bölümde ilerler: hiçliğin doğuşu, kendisi-için varlık, başkası-için varlık ve sahip olmak-yapmak-olmak. Kitap yalnız 'özgürsün' sloganı değildir; kafede gelmeyen dostu aramaktan garsonun rolüne, anahtar deliğinde yakalanmaktan aşk ve utanca kadar ayrıntılı deneyim çözümlemeleri kurar.

Bu kitap nasıl okunmalı?

İnsanın hazır bir özü bulunan eşya gibi olmadığını; bilinç, hiçlik, kötü niyet, başkasının bakışı, beden, arzu ve özgürlüğün gündelik sahnelerde nasıl birbirine bağlandığını anlatan geniş fakat kolay izlenen bir rehber.

Sartre özgürlüğü her istediğini yapabilmek veya koşulları yok saymak olarak tanımlamaz. Beden, geçmiş, sınıf, savaş ve başkalarının kararları gerçektir. İddiası, insanın bu verilere ne anlam vereceğinden bütünüyle kaçamamasıdır. Rehber özgürlüğü suçlayıcı bir sihirli söz değil, durum içindeki sorumluluk olarak okur.

Kafede arkadaşını bekleyen kişi her masaya bakar. Arkadaşı orada değildir; fakat bu yokluk boş duvardaki hiçlik gibi durmaz. Beklenti bütün salonu düzenler, görülen insanlar 'o değil' diye geri çekilir. Sartre bilincin dünyaya işte böyle olumsuzluk getirdiğini söyler.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Utanç yalnız iç yargı değildir
02	Görünüş gerçeği saklayan perde değildir	13	Beden hem yaşadığım hem görülen şeydir
03	Kendinde varlık dolu ve sessizdir	14	Aşk başkasının özgürlüğünü ister ve tutamaz
04	Bilinç bir şeyin bilincidir	15	Arzu bedeni dünyaya başka türlü açar
05	Hiçlik dünyaya bilinçle gelir	16	Özgürlük seçimsizlik bahanesini bozar
06	İnsan kendisiyle tam çakışmaz	17	Hayat tek tek tercihlerin altında bir proje taşır
07	Kötü niyet kendine söylenen özel bir yalandır	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Garson rolüne fazla yaklaşabilir	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Olgu ve aşma aynı hayatta bulunur	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Zaman üç kutu değil projedir	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Başkasının bakışı beni nesne yapar		

Görünüş gerçeği saklayan perde değildir

Sartre görünen şeyin arkasında ulaşılmaz gerçek öz aramak yerine varlığı kendisini gösterdiği görüşler dizisi içinde düşünerek başlar. Burada tanımdan çok, tanımın görmemizi sağladığı ilişki önemlidir.

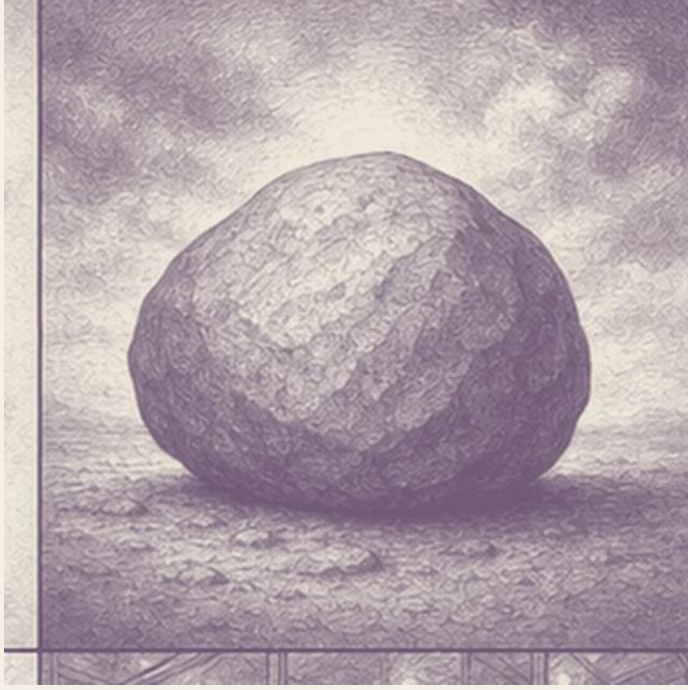
Bir fincanı önden, yandan ve kullanım içinde görürüz; tek bakış fincanın tamamı değildir ama gördüğümüz de sahte kabuk değildir. Bu olayın tersini düşünmek zorunlu olanla değişebilir olanı ayırmayı kolaylaştırır.

Fenomen başka görünümlere açık gerçek karşılaşmadır; bilinç ile dünya ilişkiye baştan girer. Süreç, büyük değişimin gündelik tekrarlarla nasıl kurulduğunu gösterir.

Bu yaklaşım her yorum eşit derecede doğrudur anlamına gelmez; görüşler direnç ve tutarlılıkla sınanır. Bu uyarı kavramı reddetmez; doğru ölçüde kullanmayı sağlar.

Bir nesneyi yalnız fotoğrafından ve kullanım içindeki halinden tanımanın farkını düşünün. Fenomen yaklaşımı görünüşün arkasına kaçmadan görünenin taşıdığı düzeni ciddiye alır. Kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak bu merceği hayata geçirir.

Kendinde varlık dolu ve sessizdir

Masa, taş ve kap gibi bilinçsiz varlıklar ne iseler odur; kendilerine soru sormaz ve olmadıkları bir şeye yönelmezler. Bu başlangıç bir hüküm değil, sonraki örnekleri sınayacak mercektir.

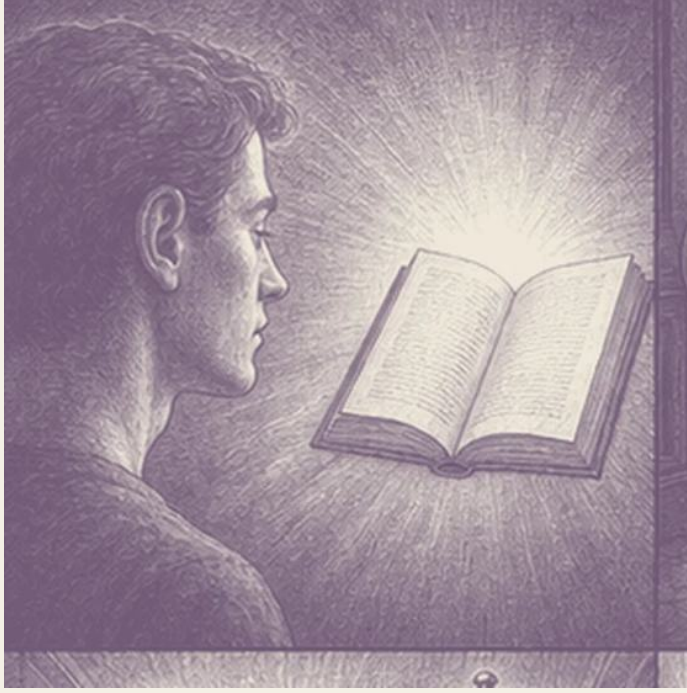
Taş yanlış mesleği seçtim diye pişman olmaz; bulunduğu yerde varlığı kendisiyle doludur. İnsan yüzü eklendiğinde tartışmanın kimin hayatına dokunduğu anlaşılır.

Sartre bu kapanmış varlık tarzına kendinde der ve bilincin açıklığını onun karşısında belirginleştirir. Bir halkanın maliyeti başka bir gruba aktarılıyorsa açıklama ona da bakmalıdır.

Doğadaki canlı karmaşıklığı taş örneğine indirgenemez; kavram biyoloji dersi değil ontolojik karşıtlıktır. Bu sınır fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açtığı sanılan sahte anahtardan korur.

Bir eşyaya insan niyeti yüklediğiniz anlarla onun sessiz direncini ayırın. Kendinde kavramı eşyanın bilinç gibi eksiklik ve gelecek kurmadığını vurgular. Kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici olabilir.

Bilinç bir şeyin bilincidir

Bilinç kutu içinde duran madde değil, daima kendisi olmayan bir şeye yönelen açıklıktır. İlk bakışta küçük görünen ayırım, sorumluluğun yerini değiştirir.

Kitap okurken zihninizi ayrı nesne gibi seyretmek yerine hikâyenin kişisine, cümlesine ve beklentisine doğru açılırsınız. Sahnedeki sonuç tek niyetten değil, küçük koşulların birleşmesinden doğar.

Yönelimsellik bilinci içerikle dolu kap olmaktan çıkarır; bilinç ilişki kurarken kendisini de dolaylı biçimde fark eder. Bu bağlantı geçmişteki örneği bugüne birebir kopyalamadan karşılaştırma imkânı verir.

Bilinç bedenden bağımsız ruh demek değildir; Sartre deneyimin yapısını betimler. Bir düzeni tarif etmek onu ahlaken onaylamak anlamına gelmez.

Dikkatinizin dağıldığı anda bilincin bir nesneden diğerine nasıl sıçradığını izleyin. Yönelim sayesinde bilinç kendisini nesne gibi doldurmak yerine dünyaya açılır. Hazır reçete yerine kararın gizli varsayımını açığa çıkarmak gerekir.

Hiçlik dünyaya bilinçle gelir

İnsan olmayı tasarlayabildiği, hayır diyebildiği ve beklediğini bulamadığı için dünyada yokluk belirir. Bölüm böylece kişiyi suçlamadan önce koşulları incelemeyi önerir.

Kafede Pierre'i arayan kişi kalabalığı tek tek insan olarak değil Pierre'in yokluğunun arka planı olarak görür. Büyük kelimelerin gerisindeki basit hareket burada açıkça görülür.

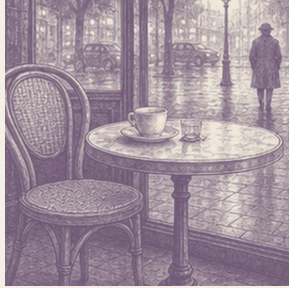
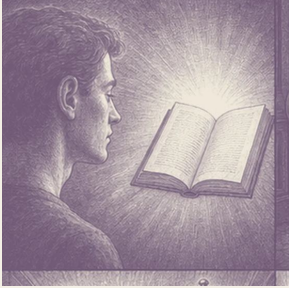
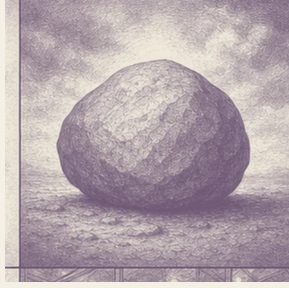
Beklenti gerçek alanı olumsuzlar; bilinç verileni aşarak olmayan ihtimali karşılaştırma ölçüsü yapar. Mekanizmayı tersine çevirmek, fikrin karşı örnek karşıısındaki dayanıklılığını gösterir.

Hiçlik fiziksel boşluk veya mutlak yok oluş değildir; anlam ve yönelim içindeki olumsuzluktur. Karşı örnek iddiayı yok etmekten çok hangi koşulda geçerli olduğunu gösterir.

Bir kayıp eşya ararken odadaki nesnelerin nasıl arka plana çekildiğini fark edin. Olumsuzlama olmadan soru, söz, yasak ve ihtimal de kurulamazdı. Geçmişteki sonucu değil, o sonucu doğuran soruyu bugünün araçları içinde sınamak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

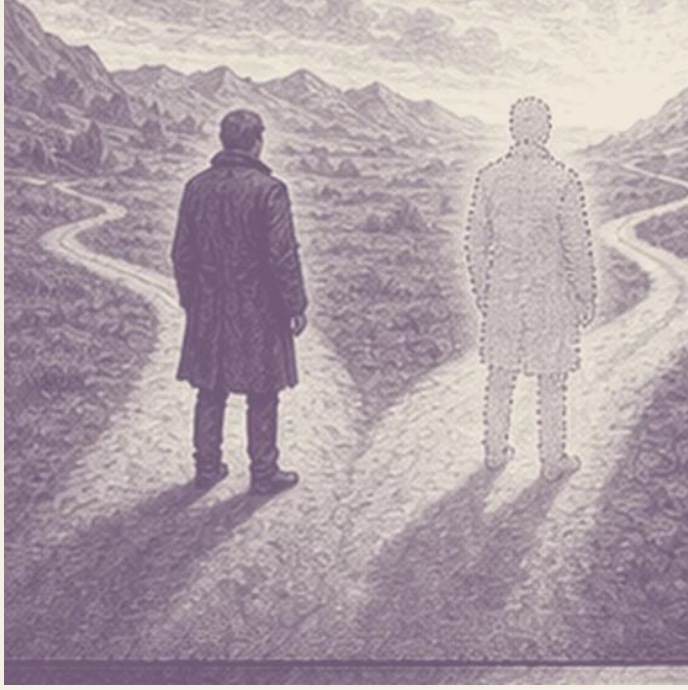
- Görünüş gerçeği saklayan perde değildir
- Kendinde varlık dolu ve sessizdir
- Bilinç bir şeyin bilincidir
- Hiçlik dünyaya bilinçle gelir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- İnsan kendisiyle tam çakışmaz
- Kötü niyet kendine söylenen özel bir yalandır
- Garson rolüne fazla yaklaşabilir
- Olgü ve aşma aynı hayatta bulunur

Bağlantı sorusu: “Görünüş gerçeği saklayan perde değildir” ile “Hiçlik dünyaya bilinçle gelir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “İnsan kendisiyle tam çakışmaz” bu yolu nasıl değiştirebilir?

İnsan kendisiyle tam çakışmaz

Bilinç ne olduğunu bilir ve başka türlü olabileceğini tasarlar; bu yüzden kendinde eşya gibi tamamlanmış değildir. İddia her şeyi açıklamaz; fakat doğru soruyu kurmak için sağlam bir başlangıç verir.

Çalışan mevcut işini, geçmiş seçimini ve olmak istediği kişiyi aynı anda karşılaştırdığı için huzursuzluk yaşar. Bu an, kitabın genel savını tek bir hayatın ölçeğinde sinamamıza izin verir.

Kendisi-için varlık, olduğu durumla olası gelecek arasında mesafe açar; istek ve değer bu eksiklikte doğar. Bu zincirde hangi halka koparsa sonucun değişeceği ayrıca sorulmalıdır.

Eksiklik sözü insanın değersiz veya bozuk olduğunu söylemez; proje kurma açıklığını anlatır. Benzetme akılda kalıcıdır ama dünyanın tamamı değildir.

Bugün olduğunuz kişiyle olmaya çalıştığınız kişi arasındaki farkın hangi davranışı doğurduğunu yazın. Eksiklik, insanın tamamlanmış kimliğe sahip olamamasının hem sıkıntısı hem yaratıcı gücüdür. Kesin hüküm karşısında eksik kanıtı sormak acele genellemeyi durdurabilir.

Kötü niyet kendine söylenen özel bir yalandır

Kötü niyet insanın özgürlük ile olgu yanlarından birini diğerini saklamak için kullanmasıdır. Bu çerçeve kurulduğunda kitabın zor görünen sorusu gündelik hayata yaklaşır.

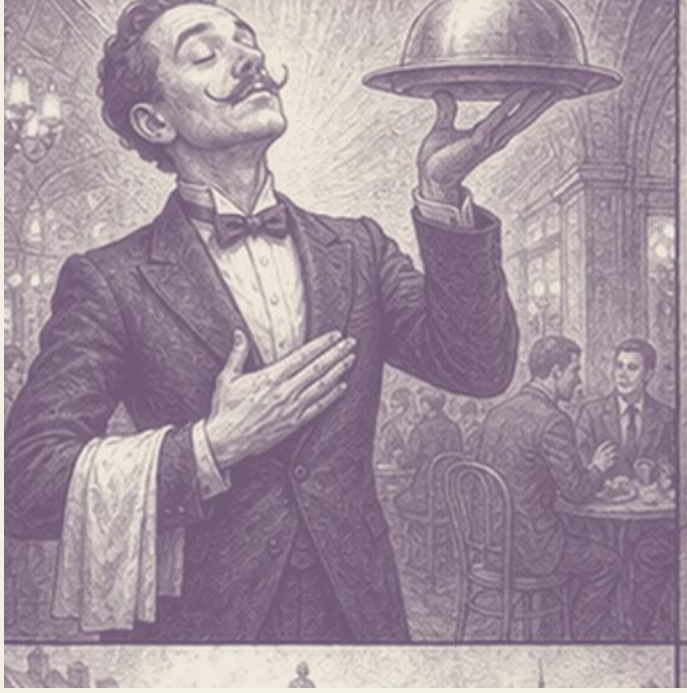
Kişi mizaç olarak böyleyim deyip seçimini kader yapabilir veya geçmiş borcunu yok sayıp sınırsız özgürmüş gibi davranabilir. Olayı yaşayan kişi tüm yapıyı görmese de yapı onun seçeneklerini etkiler.

Aldatan ile aldanın aynı bilinç olduğu için kötü niyet sıradan bilinçli yalandan farklı, sürekli kayan bir kaçıştır. Mekanizma görüldüğünde benzer görünen iki olayın neden farklı sonuç verdiği anlaşılır.

Her tutarsızlık kötü niyet değildir; korku, bilgi eksikliği ve toplumsal baskı ayrıca incelenmelidir. Tek etkileyici olayın bütün toplumlar adına konuşmasına izin verilmemelidir.

Değişmez kişilik dediğiniz bir alışkanlığın gerçekten seçeneksiz olup olmadığını sorun. Kötü niyet çoğu zaman açık yalandan daha inandırıcıdır çünkü gerçek bir yanımızı öteki yana karşı kullanır. Kavramı önce kendi davranışımızda aramak onu kolay suçlama aracından kurtarır.

Garson rolüne fazla yaklaşabilir

Sartre kafedeki garsonun hareketlerini biraz fazla kesin ve törensel yaparak kendisini yalnız garson rolüymüş gibi sunduğunu anlatır. Yazar tekil olayı daha geniş bir yapının belirtisi olarak okumamızı ister.

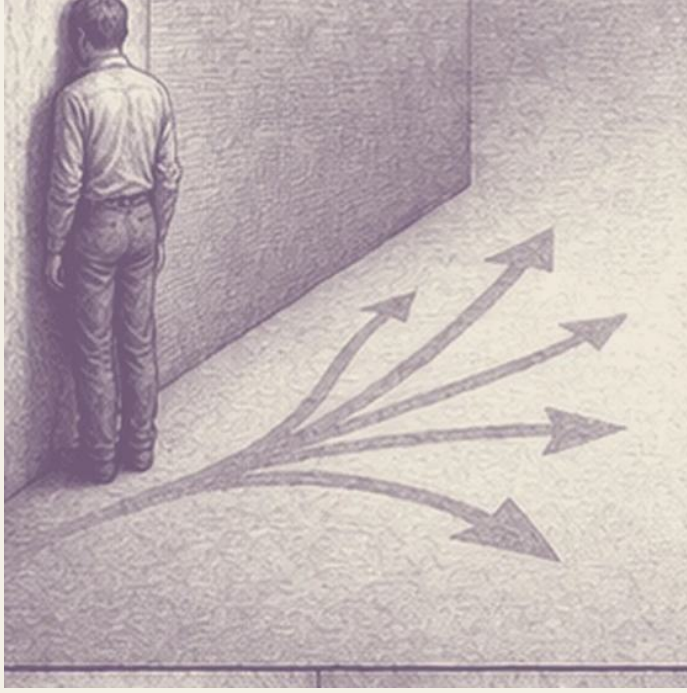
Tepsiyi mekanik kusursuzlukla taşıyan kişi iş unvanının gerisindeki açık ihtimalleri kısa süreliğine susturur. Örneği hatırlamak, kuru kavramı ezberlemekten daha kalıcı bir yol sunar.

Toplumsal rol davranış verir; kişi rolü bütünü sanınca özgürlüğünü nesne kimliğine saklar. Neden ile sonuç arasındaki ara adımlar kitabın asıl açıklama gücünü taşır.

Mesleğini ciddiye almak sahte olmak değildir; sorun insanı işlevle tamamen eşitlemektir. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç her zaman aynı yönde ilerlemez.

Kendinizi yalnız meslek, ebeveynlik veya yaş etiketiyle anlattığınız bir cümleyi yeniden kurun. Rol gereklidir; tehlike rolün insanın bütün geleceğine dönüşmesidir. Ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini de görmek gerekir.

Olgu ve aşma aynı hayatta bulunur

Doğum yeri, beden, geçmiş ve başkalarının verdiği koşullar olgusallıktır; insan bunları geleceğe doğru aşan projedir. Bu cümle sonuçtan önce hangi şartların oluştuğunu araştırmaya çağırır.

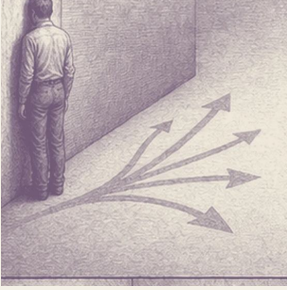
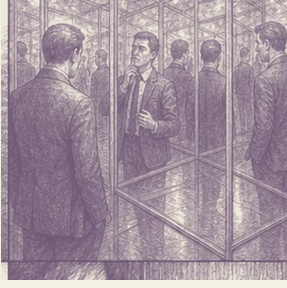
Merdiveni çıkamayan kişi bedensel sınırını inkâr edemez, fakat bu sınırı yenilgi, bakım ihtiyacı veya başka rota olarak anlamlandırabilir. Sahne, kavramı tanımdan çıkarıp insan yüzü ve gerçek bedelle buluşturur.

Özgürlük boşlukta değil verilen koşula yön çizerek işler; durum hem engel hem eylemin malzemesidir. Bu bağlantı niyet ile sonuç arasındaki mesafeyi görünür tutar. Anlam verme maddi engeli ortadan kaldırmaz ve yapısal eşitsizliği kişisel tutuma indirgememelidir. Açıklama olasılık gösterir; değişmez kader ilan etmez.

Değiştiremeyeceğiniz bir olguyla ona verdiğiniz değişebilir anlamı iki sütunda ayırın. Durum özgürlüğü küçültmez, onun gerçek ağırlığını ve bedelini belirler. Görev tek doğruyu ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- İnsan kendisiyle tam çakışmaz
- Kötü niyet kendine söylenen özel bir yalandır
- Garson rolüne fazla yaklaşabilir
- Olgu ve aşma aynı hayatta bulunur

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Zaman üç kutu değil projedir
- Başkasının bakışı beni nesne yapar
- Utanç yalnız iç yargı değildir
- Beden hem yaşadığım hem görülen şeydir

Bağlantı sorusu: “İnsan kendisiyle tam çakışmaz” ile “Olgu ve aşma aynı hayatta bulunur” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Zaman üç kutu değil projedir” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Zaman üç kutu değil projedir

Geçmiş olmuş olgudur, gelecek henüz olmayan imkândır, şimdi ise bilincin bu ikisi arasında kendini kurduğu hareketli geçiştir. Kavram, hazır cevap vermekten çok dikkatin yönünü değiştirir.

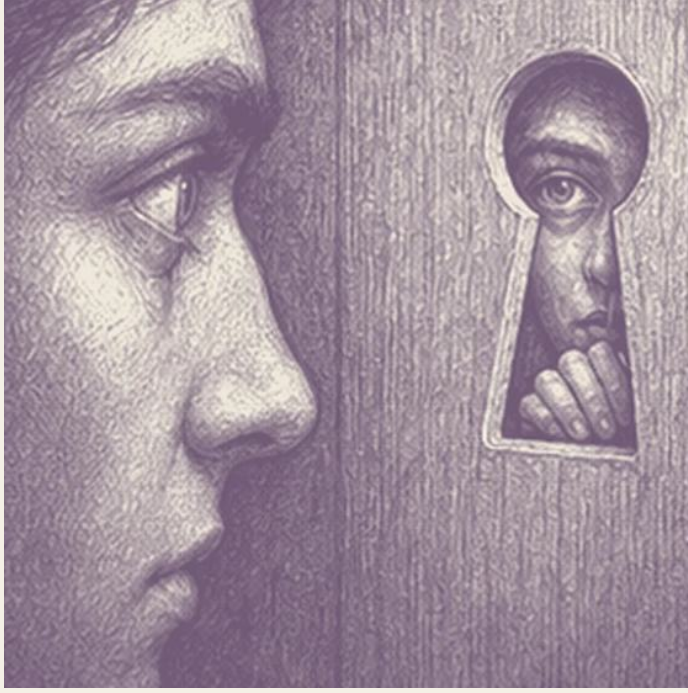
Özür dileyen kişi geçmiş eylemi silemez; gelecekte nasıl biri olacağına dair davranışıyla geçmişin bugünkü anlamını değiştirir. Bir ayrıntı değiştiğinde sonucun da değişmesi, kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Kendisi-için geleceğe doğru yaşar ve geçmişini seçtiği proje içinden yeniden toplar. Burada önemli olan adımları sırayla izlemek ve hiçbirini doğal kabul etmemektir.

Geçmişin yeniden anlamlanması tarihsel gerçeğin keyfî biçimde değişmesi değildir. Kitabın dönemi ve seçtiği örnekler hesaba katılmadan kavram kolayca dogmaya dönüşür.

Eski bir kararınızın bugünkü hedef değişince nasıl başka görüldüğünü inceleyin. Geçmiş sabit olay, geçmişin projedeki anlamı ise yaşayan ilişkidir. Dijital araç değişse bile güven, korku, itibar ve güç ilişkileri yeni biçimde sürebilir.

Başkasının bakışı beni nesne yapar

Başka kişi yalnız benim gördüğüm beden değil, beni kendi dünyasında görülen bir nesne haline getirebilen özgür merkezdir. Bundan sonraki tartışma bu temel bağlantının ne kadar taşınabileceğini sınar.

Anahtar deliğinden bakan kişi ayak sesi duyunca bir anda yalnız merak eden özne değil yakalanmış biri olarak kendisini yaşar. Örneğin gücü süslü olmasında değil, neden ile sonucu yan yana getirmesindedir.

Bakış, kendime dışarıdan sahip olamadığım bir kimlik verir; utanç başkasının dünyasında görünür olduğumu açar. İlişki tek yönlü değildir; sonuç da kendisini doğuran koşulları değiştirebilir.

Her bakış düşmanca değildir ve gerçek bir göz teması şart değildir; başkasının mümkün değerlendirmesi yeterli olabilir. Kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı tutmak burada özellikle önemlidir.

Kalabalıkta tek başınıza yaptığınız bir hareketin izlenince nasıl değiştiğini gözleyin. Bakış başkasının da benim gibi dünya kuran merkez olduğunu sarsıcı biçimde öğretir. Başka türlü olsaydı ne değiştirdi sorusu fikri gerçek bir olayda sınar.

DUYGU · UTANÇ

12. DURAK

Utanç yalnız iç yargı değildir

Utanç kişinin davranışını başkasının bakışı altında kendisine ait özellik olarak tanımasıdır. Bu ayrım kitabın geri kalanında izlenecek yolu açar.

Yere düşen kişi acıdan önce çevresindekilerin onu beceriksiz görmüş olabileceğini düşünüp yüzünün kızardığını hisseder. Aynı olayı başka kişinin gözünden görmek görünmeyen maliyeti açığa çıkarabilir.

Beden başkasına açık hale gelir; kişi kendi hakkında kontrol edemediği bir anlamla karşılaşır. Kavram ancak bu ara hareketler açıkça görüldüğünde gerçek bir düşünme aracına dönüşür.

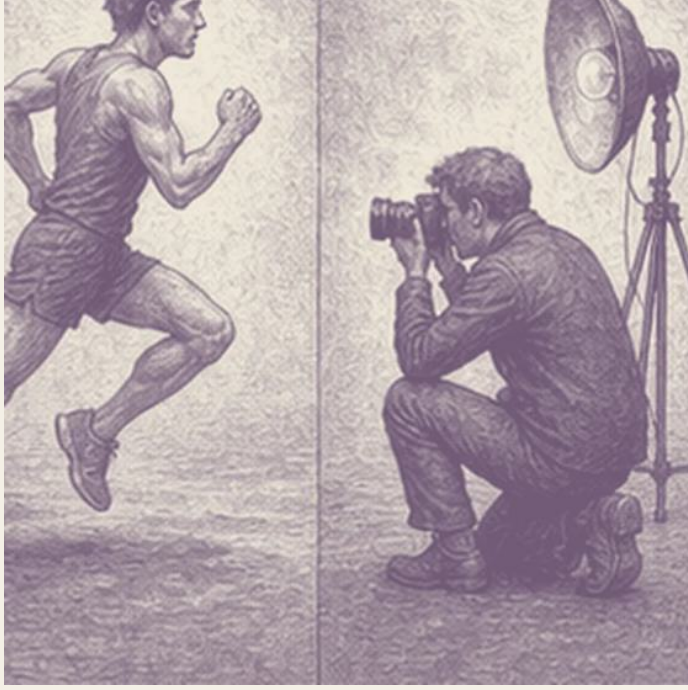
Utanç her zaman haklı ahlaki hüküm değildir; ayrımcı bakış masum özelliği utanç kaynağı yapabilir. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız yardımcı etkindir.

Utandığınız bir anda kendi ölçünüzle başkasına attettiğiniz ölçüyü ayırın. Ayrımcı toplumlarda utanç kişinin eyleminden önce bedenine yapııştırılabilir. Bir haftalık küçük gözlem, büyük iddianın gündelik karşılığını gösterebilir.

BEDEN · ÜÇ BOYUT

13. DURAK

Beden hem yaşadığım hem görülen şeydir

Sartre bedeni dünyaya yöneldiğim yaşanan araç, başkasının gördüğü nesne ve başkasının bakışı altında kendim için fark ettiğim beden olarak üç yönden çözümler. Böylece soyut kavram, gözlenebilir bir ilişkiye dönüşür.

Koşarken bacaklarını düşünmeyen sporcu düşüp kamerayı görünce bedenini ağrı, görüntü ve başkalarının yorumu olarak aynı anda yaşar. Bu küçük olay büyük haritanın neresine bakmamız gerektiğini gösteren bir işarettir.

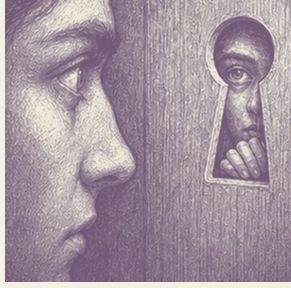
Beden bilinçten ayrı paket değil, dünyadaki imkânların merkezi ve toplumsal görünürlüğü taşıyıcısıdır. Açıklamanın sınanacağı yer, varsayılan halkanın gerçekten çalışıp çalışmadığıdır.

Sartre'ın beden anlatısı hastalık, engellilik, cinsiyet ve ırk deneyimlerinin tarihsel çeşitliliğini yeterince kapsamaz. Yazarın dışarıda bıraktığı deneyimler kavramın sınırını görmek için dinlenmelidir.

Bir bedensel hareketin yalnızken, aynada ve başkalarının önünde nasıl değiştiğini karşılaştırın. Yaşanan beden dünyaya mesafe ölçen cetvel değil, bütün mesafelerin başlangıcıdır. Bugüne taşımak geçmişi kopyalamak değil, aynı mekanizmayı yeni koşullarda aramaktır.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Zaman üç kutu değil projedir
- Başkasının bakışı beni nesne yapar
- Utanç yalnız iç yargı değildir
- Beden hem yaşadığım hem görülen şeydir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Aşk başkasının özgürlüğünü ister ve tutamaz
- Arzu bedeni dünyaya başka türlü açar
- Özgürlük seçimsizlik bahanesini bozar
- Hayat tek tek tercihlerin altında bir proje taşır

Bağlantı sorusu: “Zaman üç kutu değil projedir” ile “Beden hem yaşadığım hem görülen şeydir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Aşk başkasının özgürlüğünü ister ve tutamaz” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Aşk başkasının özgürlüğünü ister ve tutamaz

Aşkta kişi yalnız sevilen nesne olmak değil, başkasının özgürce kendisini vazgeçilmez seçmesini ister. Yazarın temel hamlesi tam olarak bu görünmeyen bağı açığa çıkarmaktır.

Zorla söylenen sevgi sözü değersizdir; tamamen özgür bırakılan sevgili ise yarın başka seçim yapabilir. Sahneyi yavaşlatınca tek karar sandığımız şeyin öncesindeki etkiler belirginleşir.

İstek çelişkilidir: başkasının özgürlüğünü korurken o özgürlüğün sonucunu güvenceye almak ister. Bu süreç görünür olunca kişisel tercih ile yapısal baskı birbirinden ayrılabilir.

Bu çözümleme her sevginin başarısız güç savaşı olduğu anlamına gelmez; karşılıklık ve bakım geliştirilebilir. Eleştirinin hedefi çoğu zaman soru değil, cevabın gereğinden fazla büyütülmesidir.

Bir ilişkide güvence istemekle karşıdakinin seçme alanını korumak arasındaki dengeyi düşünün. Sevgi sahip olma isteğine kapandığında aradığı özgür onayı yok eder. Karar öncesinde seçeneği olmayan kişiyi hesaba katmak tartışmayı dürüstleştirir.

Arzu bedeni dünyaya başka türlü açar

Cinsel arzu bedeni yalnız iş yapan araç veya görülen nesne olmaktan çıkarıp duyumsanan et ve yakınlık halinde yaşatır. Bu nokta atlanırsa fikir kolayca yanlış bir slogana dönüşür.

El ele tutuşan iki kişi elin görevini değil sıcaklığını ve karşılıklı hissedilirliğini öne çıkarır. Gündelik ayrıntı, soyut düşüncenin hayata değdiği noktayı görünür kılar.

Arzu başkasını beden olarak açmaya çalışırken onun özgürlüğü ve kendi bakışıyla sürekli karşılaşır. Mekanizma aynı sonucu her yerde garanti etmez; bağlam onun gücünü artırır ya da azaltır.

Sartre'ın anlatısı çoğu kez çatışma ve ikili ilişki üzerinden gider; rıza ve farklı cinsellik deneyimleri daha geniş düşünölmelidir. Geçmiş bugünün kopyası saymak kadar aralarında bağ yokmuş gibi davranmak da yanıldır.

Yakınlıkta kendi isteğiniz kadar karşıdakinin sözünü ve geri çekilme imkânını görünür tutun. Rıza başkasının bedenini nesne değil geri çekilebilen özgürlük olarak tanır. Bu soru, kitabın düşüncesini günlük bir alışkanlığa dönüştürebilir.

ÖZGÜRLÜK · DURUM

16. DURAK

Özgürlük seçimsizlik bahanesini bozar

Sartre insanın seçmemeyi seçmekten bile kaçamadığını, her davranışın dünyada bir anlam ve yön kurduğunu savunur. Mesele tek neden bulmak değil, sonucu üreten düzeni görebilmektir.

Savaşta askere çağrılan kişi savaşı başlatmamıştır; kaçmak, katılmak, saklanmak veya direnmek seçeneklerinin her biri ağır bedel ve anlam taşır. Örnek kanıtın tamamı değildir; yine de iddianın nerede sınanacağını açık eder.

Koşullar olasılıkları eşitsiz dağıtır; yine de kişi yaptığı hareketle bu koşula bir cevap verir. Aradaki basamakları atlamak etkileyici fakat boş bir sonuca yol açabilir.

Bu görüş mağduru başına gelenden sorumlu tutmak için kullanılamaz; olayın nedeni ile kişinin sonraki cevabı ayrıdır. Sonraki araştırmalar ayrıntıyı değiştirse bile iyi soru yaşamaya devam edebilir.

Bir zorunluluk cümlesinde gerçekten olmayan seçeneklerle yalnız pahalı olan seçenekleri ayırın. Özgürlüğün ciddiyeti seçenek sayısında değil, sınırlı seçenekle kurulan cevaptadır. Böyle bir gözlem kavramın açıklayıcı mı, yalnız etkileyici mi olduğunu gösterir.

SONUÇ · PROJE

17. DURAK

Hayat tek tek tercihlerin altında bir proje taşır

Varoluşsal psikanaliz davranışları gizli mekanik dürtüye değil, kişinin nasıl bir varlık olmaya çalıştığını gösteren temel projeye bağlar. Kavramın değeri, daha önce kopuk duran ayrıntıları aynı haritada buluşturmasındadır.

Sürekli başarı toplayan kişi parayı değil başkasının yargısından bağımsız, tamamlanmış bir varlık olma hayalini kovalıyor olabilir. Aynı kişiler başka kurallar içinde farklı davranınca açıklamanın yeri değişir.

Farklı seçimler ortak bir dünya kurma ve kendini güvenceye alma yöneliminde birleşebilir. Bu hareketin kim tarafından başlatıldığı kadar kim tarafından sürdürüldüğü de önemlidir.

Tek temel proje bulma isteği insan hayatının çelişkili ve değişen yanlarını gereğinden fazla düzenleyebilir. Güçlü ton, belirsizlik ve bağlam payını ortadan kaldırmaz.

Tekrarladığınız üç seçimin arkasında hangi ortak güvence veya kaçış arzusunun bulunduğunu sorun. Proje değişmez kader değil, fark edildiğinde yeniden seçilebilen yaşam yönüdür. Amaç düşünceyi insanlara etiket yapmak değil, görünmeyen koşulu fark etmektir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Kitap özgür insanın bütün engelleri zihniyle aşabileceğini veya başına gelen her şeyden suçlu olduğunu söylemez.

İşsiz kişiye Sartre'a göre özgürsün, demek; ekonomik zorunluluğu silip özgürlüğü acımasız bir motivasyon sözlüğüne dönüştürür.

Okur olgusalılık, durum ve başkasının özgürlüğünü her özgürlük cümlesiyle birlikte tutmalı; sorumluluk ile olayın nedeni arasını ayırmalıdır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA**19. DURAK****Kitap hakkında süren tartışma**

Eser yirminci yüzyıl varoluşçuluğunun temel kitabı oldu; kötü niyet, bakış ve durum içindeki özgürlük çözümlmeleri felsefe dışına, edebiyat ve psikolojiye yayıldı.

Eleştiriler bilinci bedensel ve toplumsal tarihten fazla soyutladığını, ilişkileri gereğinden çok çatışma olarak gördüğünü ve özgürlüğün maddi eşitsizliklerini zayıf işlediğini söyler. Feminist ve sömürgecilik sonrası düşünürler bakış ve beden kavramlarını genişletmiştir.

Bir yorum Sartre'ı insan onurunu koşullara teslim etmeyen düşünür sayar; başka bir yorum, neredeyse sınırsız özgürlük dilinin travma ve yapısal baskıyı kişisel seçime çevirebildiğini savunur.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Şu an neyi olgu diye kabul ediyorum? Hangi ihtimali görmezden geliyorum? Başkasının bakışı kararımı nasıl biçimlendiriyor?

Bir gün boyunca mecburum dediğiniz üç cümleyi yazın; gerçek zorunluluk, yüksek bedelli seçenek ve rol alışkanlığını birbirinden ayırın.

Okur kendisini tamamlanmış bir etiket değil, geçmişini silemeyen ama geleceğe verdiği cevapla anlam kuran açık bir proje olarak gördüğünde Sartre'ın düşüncesi gündelik hale gelir.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

İnsan kendinde eşya gibi tamamlanmış değildir; bilinç hiçlikle verilene mesafe açar, başkalarının bakışı ve gerçek koşullar içinde seçim yaparak kim olacağını sürekli kurar.

Akılda tutulacak son görüntü, mor bir kafede boş sandalye, anahtar deliği, ayna ve açık kapının aynı insanı yokluk, bakış ve seçim arasında göstermesi.

Sartre bizi özgürlüğü rahatlatıcı bir hediye değil, koşulların içinde başkasının özgürlüğünü de hesaba katan kaçınılmaz bir cevap verme işi olarak görmeye çağırır.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Simon & Schuster - Being and Nothingness

[2] Google Books - Being and Nothingness

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Sartre bizi özgürlüğü rahatlatıcı bir hediye değil, koşulların içinde başkasının özgürlüğünü de hesaba katan kaçınılmaz bir cevap verme işi olarak görmeye çağırır.